

zijn ontleend. De vertegenwoordigers van de staat zijn niet langer leiders maar tovenaars: de staat (*l'état sorcier*) 'verslindt' zijn eigen onderdanen en wordt geleid door 'de politiek van de buik'.⁴ De bevolking heeft daartegenover nieuwe, 'glokale' organisatievormen bedacht die in belangrijke mate de functies van de staat (zoals rechtspraak, de organisatie van de economie, ordehandhaving,...) hebben overgenomen.

Zowel tijdens de koloniale als postkoloniale periode was er protest. Protest wordt in de archieven enkel opgeslagen indien er sprake is van gewapend verzet, 'rebellie' of 'insubordinatie'. Er werd echter ook 'stille weerstand' geboden. Tijdens het apartheidsregime bijvoorbeeld vormden de zionistische gezingskerken in Zuid-Afrika één van de krachtigste (zij het 'stille') uitingen van verzet. Zij brachten geen gewapend protest, maar richtten zich op het helen van de won-

den die door het regime werden geslagen. Zij boden hun volgelingen een identiteit die niet werd bepaald door hun uitsluiting uit de 'blanke' wereld. Het verzet van het volk kan ook de vorm aannemen van het groteske overdrijven, van ironie en parodie. Na de genocide van 1904-1908 van het Duitse rijk op de OvaHerero van Centraal-Namibië, begonnen de mannen zich te kleden in militaire uniformen. Zij organiseerden zich als het ware als een 'parodie' op het keizerlijke leger, met rangen en onderscheidingen. De vrouwen maten zich een overdadige 'Victoriaanse' klederdracht aan naar het 'voorbeeld' van de Duitse missionarismevrouwen. Toen de Duitse troepen eenmaal verslagen waren door de Zuid-Afrikaanse (in 1915), groeide deze 'parodie' uit tot een sociale en politieke beweging (de *Otruppa*, van *Truppe*) die, door een dicht netwerk van onderlinge bijstand en solidariteit, in staat was weerwerk te bieden aan de nieuwe bezetter

en later aan het apartheidsregime. De OvaHerero stichtten ook een eigen kerk, die elementen uit de voorouderlijke traditie versmolte met elementen uit de christelijke. Maar door Pretoria werden de *Otruppa* beschouwd als folklore en daarom als ongevaarlijk. Door de vooronderstellingen van het Westen te gebruiken onttrokken de bewoners van het Afrikaanse continent zich zo aan de controle van de kolonisator. Deze 'techniek' wordt ook vandaag vaak toegepast, bijvoorbeeld in de ontmoeting met westerse toeristen. Maar deze 'parodie' bevestigt (ironisch genoeg) enkel het beeld van het 'traditionele' Afrika.

We kunnen stellen dat de 'postkolonie' in de eerste instantie de zoektocht inhoudt van de Afrikaanse stad naar een eigen identiteit in het licht van de westerse spiegeling. Deze identiteit was echter gevangen tussen het ideaalbeeld van 'moderniteit' en de projectie van de ontkenning ervan in het dorp, in het

PLANNING OF RAID TO GO ON LATE TOMORROW. POSSIBILITY OF A TRAP NOT FULLY EXCLUDED, AS THIS MA

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA

muziek, enz. Ik vind niet dat dat de manier is om het gevecht met deze 'reële materie' aan te gaan.

PIEMME: De veelheid aan vormen is voor ons niet hetzelfde als een heleboel vormen in een hoed te werpen, te schudden en dan te hopen dat daar een voorstelling uitkomt. Als het moeilijk is om een berg te beklimmen, dan moet je verschillende pistes uitproberen. Die pistes leiden tot gedeeltelijke resultaten. Pas als je al die pistes samenbrengt, krijg je een beeld van de berg. Ik vind niet dat deze

voorstelling aanvoelt als een hoopje fragmenten die dooreen gemeten zijn. Er is een constructie aanwezig, maar dan één die de verschillende vormen articuleert, een constructie in de tweede graad, een samenvoeging van vormen.

COLLARD: Binnen de duur van de voorstelling en het parcours van de toeschouwer, doet deze veelheid aan vormen een beroep op een veelheid aan waarnemingswijzen. Voor de toeschouwer is er de sensibiliteit, de rede, de muziek, het onbewuste, enz. Doordat we de

4 5

>>

DA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

RWANDA 1994

ATTN: MGEN BARIL ROOM NO: 2052 TOTAL NUMBER OF TRANSMITTED PAGES INCLUDING THIS ONE: 2 1

woordelijk zijn voor op z'n minst een paar tienduizend moorden op onschuldige burgers in de loop van het jaar 1994. (Daarbij laten we de misdaden door het RPF voor en na het jaar 1994 buiten beschouwing, vermits het Rwanda Tribunaal daarvoor niet bevoegd is). Daarenboven menen toonaangevende analisten binnen en buiten Rwanda dat het RPF zelfs een zekere verantwoordelijkheid draagt voor de moorden door de extremistische milities op de Tutsibevolking. Het Front heeft immers wetens en willens de oorlog hervat terwijl het goed op de hoogte was van de kwetsbaarheid van de Tutsibevolking in het binnenland. Getuigen binnen het Patriottisch Front, die intussen het nieuwe Rwanda uitgevlucht zijn, vertellen dat volgens de toenmalige strategische plannen om na de aanslag op president Habyarimana na enkele dagen het land te veroveren, de dood van enkele honderden Tutsiburgers als aanvaardbaar beschouwd werd. Toen de snelle veroveringstocht niet verliep zoals gepland, heeft volgens die getuigen de leiding van het RPF de Tutsibevolking van het binnenland bewust opgeofferd aan de moordende milities van het oude regime, om koste wat het kost de macht te veroveren. Dat is wel gebeurd, maar slechts 100 dagen en één miljoen doden later. Als deze analyse geheel of zelfs maar gedeeltelijk klopt, is

dat van fundamenteel belang bij een eerlijke internationale rechtspleging over 'Rwanda 1994', en vooral bij het achterhalen van wat er echt gebeurd is in voorjaar 1994. Maar aan dit soort diepgravende rechtspleging is het Rwanda Tribunaal in Arusha nog lang niet toe.

Een laatste probleem met de rechtspraak van het Tribunaal is dat het principe van het 'vermoeden van onschuld', dat cruciaal voor een rechtvaardige rechtsgang, op dit ogenblik in Arusha weinig gerespecteerd wordt. De moderne rechtspraak is er immers op gebaseerd dat voor de rechtbank bewezen moet worden dat de beschuldigde zich aan specifieke misdrijven heeft schuldig gemaakt. Het kan nooit de bedoeling zijn dat de beschuldigde moet bewijzen dat hij of zij zulke daden niet verricht heeft. Wanneer op persbezoek gaat bij het Tribunaal (zoals ikzelf in juli 2000) stelt nochtans meteen vast dat in de ogen van de kaderleden van het Tribunaal alle beschuldigten als 'génocidaires' beschouwd worden: als schuldigen aan volkerenmoord. Elke nuance daarbij, de overweging bijvoorbeeld dat de waarheid over de Rwandese genocide veel complexer is dan de schuld of onschuld van een paar tientallen beleidsvoerders, wordt daarbij met enige min-